

Wojna oczami nastolatek

SCENARIUSZ LEKCJI

Użyte zdjęcia:

ilustracja na okładce:

Bombardowanie Pragi (zdjęcie lustrzane)

By Bundesarchiv, Bild 141-0763 / CC-BY-SA 3.0, CC BY-SA 3.0 de,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=5418727>, zmieniono

str.3 fot. Danuty Kuckiej w: Danuta Kucka, *Dzienniczek. Rok 1940*, red. Katarzyna Frankowiak, Olsztyn 2020

str.5 fot. Clary Kramer, w: Clara Kramer, Stephen Glantz, *Wojna Klary*, Kraków 2009

str.7 fot. Dali Grinkevičiūtė, w: Muzeum Wojenne im. Witolda Wielkiego w Kownie

Scenariusz lekcji

Temat:

Wojna oczami nastolatek – Danuty Kuckiej, Clary Kramer, Dalii Grinkevičiūtė. Dzienniki i wspomnienia jako świadectwa przeszłości

Przedmiot:

historia, język polski

Czas:

45 minut

Grupa wiekowa:

uczniowie szkół podstawowych (kl. 7–8) i ponadpodstawowych

Środki dydaktyczne:

fragmenty zapisków Danuty Kuckiej, Clary Kramer, Dalii Grinkevičiūtė, karty pracy, mapa emocji, tablica, magnesy

Metody pracy:

pogadanka, praca w grupach, analiza tekstu źródłowego, studium przypadku, burza mózgów, dyskusja

Podstawa programowa:**Historia:**

analiza i interpretacja historyczna, tworzenie narracji historycznej, Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką

Język polski:

kształcenie literackie i kulturowe, kształcenie językowe, tworzenie wypowiedzi, samokształcenie

Cele lekcji:

1. Poznanie różnorodnych doświadczeń nastolatków żyjących w czasie II wojny światowej z trzech perspektyw: polskiej, żydowskiej i litewskiej.
2. Dostrzeżenie wpływu wojny na życie codzienne młodych ludzi.
3. Poznanie przykładów dzienników i wspomnień.
4. Rozwijanie umiejętności pracy w grupie.
5. Kształcenie umiejętności czytania ze zrozumieniem, analizowania i interpretowania tekstów źródłowych.
6. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się oraz wyrażania własnego zdania.
7. Refleksja nad skutkami uprzedzeń, nienawiści, nietolerancji.

Przebieg lekcji:

Uczestnicy zajęć zostają podzieleni na trzy grupy. Każdy zespół otrzymuje jeden z trzech fragmentów zapisków (Danuty Kuckiej, Clary Kramer, Dalii Grinkevičiūtė), a także karty pracy. Młodzież pracuje w grupach: analizuje otrzymane materiały, wykonując działania wskazane na kartach pracy. Przedstawiciele każdego z trzech zespołów prezentują efekty pracy grupy na forum klasy. Następnie pedagog przywiesza do tablicy mapę emocji. Każdy z zespołów uzupełnia mapę na podstawie otrzymanych tekstów źródłowych. W ramach podsumowania zajęć nauczyciel zadaje uczniom pytanie: Do czego prowadzą: uprzedzenia, nienawiść, nietolerancja?

Bibliografia:

- Danuta Kucka, *Dzienniczek. Rok 1940*, red. Katarzyna Frankowiak, Olsztyn 2020.
- Dalia Grinkevičiūtė, *Litwini nad Morzem Łaptiewów*, Wojnowice 2019.
- Clara Kramer, *Tyleśmy już przeszli... Dziennik pisany w bunkrze (Żółkiew 1942–1944)*, Warszawa 2017.

Opracowanie merytoryczne:

Mirella Rusek- Pora

Opracowanie graficzne

Magdalena Cieślak

Karta pracy I – Danuta Kucka

Biogram

Danuta Kucka urodziła się w 1927 r. we Lwowie. Posiadała umiejętności recytatorskie, plastyczne, tworzyła rysunki i akwarele. Spokojne życie dziewczynki przerwał wybuch II wojny światowej. W styczniu 1940 r. Danuta rozpoczęła pisanie dziennika, nazywanego przez nią dzienniczkiem. Prowadziła go aż do końca wojny. Nie umieszczała w nim żadnych ilustracji, na niektórych stronach znajdował się jedynie zasuszony kwiatek czy listek. Po wojnie założyła rodzinę i została aktorką – przyjęła nazwisko sceniczne Koryncka. Występowała m.in. w teatrach: w Katowicach, Bydgoszczy i Wrocławiu. Zmarła w 2008 r. w Olsztynie.

Twoje działanie

Zapoznaj się z fragmentami zapisków Danuty Kuckiej oraz informacjami uzupełniającymi, a następnie odpowiedz na pytania:

1. Kim była autorka zapisków?
2. Jak wyglądała jej codzienność?
3. Jakim językiem opisuje swoje doświadczenia?
4. Dlaczego zapiski są cennym świadectwem przeszłości?
5. Gdybyś miał/miała przedstawić życie Danuty Kuckiej w czasie wojny w jednym obrazie lub symbolu, co by to było?

Czy wiesz że...

1 września 1939 r. Polska została zaatakowana przez Niemcy, a 17 września 1939 r. przez Związek Sowiecki. Wschodnie tereny kraju znalazły się pod okupacją sowiecką. 22 czerwca 1941 r. Niemcy zaatakowały swojego sojusznika – Związek Sowiecki. W wyniku agresji ziemie polskie znajdujące się pod okupacją sowiecką były stopniowo zajmowane przez oddziały niemieckie.

Fragmenty dziennika:

4 I 1940 r.

Jeszcze leżałam w łóżku, gdy mamusia już poszła postarać się o chleb na śniadanie. Jednak nie można było nigdzie dostać i mamusia była zmuszona kupić luksusowe butki (po 50 kopiejek sztuka), po które stała w ogonku. Po śniadaniu poszłam z Alą i ojcem do miasta. Po drodze spotkaliśmy panią Asztabską, która przyjechała na dzień z Sokołowa. Przechodziliśmy przez pasaż Mikolasacha. Można tam było kupić różne rzeczy, ale w cenie paskarskiej. Rozległy się wokół przechwały: tutki, szproty, pomarańczówka, buty, mydło do prania, bomby czekoladowe po 15 kopiejek sztuka. Przeszliśmy pasaż i szliśmy ulicami śródmieścia. W oczy rzuciły się tłumy ludzi przed Baczewskim czekające dowozu alkoholu, aby później sprzedawać w cenach paskarskich, gdyż teraz stanowi to główny zarobek ludzi bez pracy. Kiedy przyszedłam do domu, dowiedziałam się, że Finlandia walczy z Rosją. Żołnierze rosyjscy poddają się ze względu na klimat dalekiej północy. Natomiast Finowie są wytrzymali na mróz, spadają jak lawina zza chmur na Rosjan. Odziani oni są ciepło w białe kapuzy i walczą na nartach, nie odróżniając się od śniegów i lodów. W radio londyńskim zapowiedziano, że 500 wyszkolonych lotników polskich wysłano na pomoc Finom. Prawdopodobnie wojska włoskie idą z pomocą Polsce... Gdy to wszystko słyszymy, otucha wstępuje w nasze serca. Może jednak doczekamy się powrotu Polski...

24 I 1940 r.

Dzisiaj był dzień moich urodzin. Kończę trzynaście lat. Było mi trochę przykro, gdyż nikt nawet o tym nie wspomniał. Ale nic dziwnego... Mama poszła rano do babci, a ojciec ma czym innym głowę zabitą. Mama zostawiła mnie na gospodarstwie. Pościarałam podłogę, przyrządziłam śniadanie. Później, nie mając nic do roboty, zabrałam się do rysunku. Narysowałam obrazek przedstawiający noc w gaju. Jasna kula księżycy weszła na niebo, a na dróżce, oświetlonej przez jego promienie, stoi płochliwa, zwinna sarenka. Obrazek wykończyłam kredkami. Nawet mi się udał. Właściwie dzień spędziłam beczynnienie. Pójdę jutro się dowiedzieć, czy przywieźli opał do szkoły. Może będzie nauka. Wieczorem zabrałam się do wykładania kart. Dosyć myśli mi spełniło, ale naprawdę to ja w to nie wierzę.

1 III 1940 r.

Dzień dzisiejszy poświęciłam staniu po cukier. W międzyczasie spotkałam Ziętę Tarlarską, która poprosiła mnie na gorącą herbatę, za co jej byłam bardzo wdzięczna. Poza tym dzień bardzo monotony z wyjątkiem tego, że przyniosłam do domu ½ kg grysikowego cukru za 2,25 rubla, mydelko toaletowe za 70 kopiejek i pudełko zapalek za 5 kopiejek, ale i to stanowiło specjalną zdobycz. W domu czekała na mnie niespodzianka, która bardzo ucieszyła moje oczy. Bacie, które postawiłam na biurku w zwykłej szklance, zastałam w ładnym, zielonym flakoniku. Podarunek ten otrzymałam od mego tatusia.

Karta pracy II – Clara Kramer

Biogram

Clara Kramer urodziła się w 1927 r. w Żółkwi jako Klara Schwarz. Była córką Salki i Meira. Miała siostrę Manię młodszą o rok. Spokojnie życie dziewczynki przerwał wybuch II wojny światowej. W czerwcu 1941 r. po wkroczeniu Niemców rozpoczęły się masowe prześladowania ludności żydowskiej. Rodzina Schwarzów wykopała schron pod domem sąsiada, w którym się ukrywali. Przeżyli dzięki stałej pomocy polskiej rodziny Becków. Zimą 1945 r. rodzina opuściła schron. Po wojnie Klara wyszła za mąż i razem z mężem oraz synami zamieszkała w Stanach Zjednoczonych. Zmarła w 2018 r.

Twoje działanie

Zapoznaj się z fragmentami zapisków Clary Kramer oraz informacjami dodatkowymi zawartymi na karcie pracy, a następnie odpowiedz na pytania:

1. Kim była autorka zapisków?
2. Jak wyglądała jej codzienność?
3. Jakim językiem opisuje swoje doświadczenia?
4. Dlaczego zapiski są cennym świadectwem przeszłości?
5. Gdybyś miał/miała przedstawić życie Clary Kramer w czasie wojny w jednym obrazie lub symbolu, co by to było?

Czy wiesz że...

1 września 1939 r. Polska została zaatakowana przez Niemcy, a 17 września 1939 r. przez Związek Sowiecki. Wschodnie tereny kraju znalazły się pod okupacją sowiecką. 22 czerwca 1941 r. Niemcy zaatakowały swojego sojusznika – Związek Sowiecki. W wyniku agresji ziemie polskie znajdujące się pod okupacją sowiecką były stopniowo zajmowane przez oddziały niemieckie.

Fragmenty dziennika:

Czwartek, 9 września.

Nad ranem w północy usłyszałam, jak mama mówi, że Włochy skapitulowały. Ponieważ byłam bardzo śpiąca, nie chciało mi się budzić i dopiero gdy wstałam, dowiedziałam się, że Pan Beck słyszał to w radio o 1 w nocy, a o siódmej rano zawołał Patrontascha i ten też to samo słyszał. Wzruszenie ścisnęło mnie za gardło, gdy zobaczyłam, jak zmienione były twarze ludzi w schronie. Wszyscy w podnieceniu rozprawiają o tym zdarzeniu i politykują. Otucha wstąpiła w serca, bo cóż to jest dla skazańca, promyk nadziei. Bo kapitulacja Włoch może wiele zaważyć na skali wojny. Może się to teraz prędko skończyć. Każdy ma już dość tego, nerwy nasze są na wyczerpaniu. Przecież jesteśmy już 10 miesięcy w schronie i tyleśmy już przeszli.

Sobota, 23 października.

Pan Beck zawołał mnie dziś rano, żebym wyważyła zamówienie. Nie stał wcale przy wadze, co mnie cieszy, bo okazał w ten sposób, że ma do mnie zaufanie. Wieczorem, po szorowaniu podłogi, słuchałyśmy z Lolą trochę muzyki. Płakać mi się chciało. Jedni skaczą, drudzy płaczą. Tyle ludzi wymordowano, a muzyka gra, ludzie chodzą sobie spokojnie po ulicy, jak gdyby nigdy nic, tylko dlatego, że nie są Żydami.

Czwartek, 11 listopada.

Dzień zaczyna się teraz o 10 godzinie, bo zimno jest i każdemu chce się spać (w lecie gorąco wypędzało nas z pościeli). Ale ma to także swoje złe strony. Musi się na przykład nosić bieliznę, a zatem trzeba prać. A pranie u nas bardzo utrudnione. Przede wszystkim pierze się bez mydła, tylko w proszku, i to małą ilość bielizny, bo nie ma tyle wody. Dziś wypłukałam bieliznę, którą namoczyłam jeszcze we wtorek, w wodzie, w której się myłam. Zupę gotowało się w wodzie kartoflanej, tak że została woda z „fasunku” na pranie.

Piątek, 17 grudnia.

Robię z Alą ozdoby na choinkę. Siedzimy do 1 godz. w nocy i robimy zabawki. Ach! Żeby się stał jakiś cud, żeby na Boże Narodzenie można już było wyjść. Tamtego roku na Boże Narodzenie nie spodziewałam się, że będę jeszcze cały rok siedzieć w schronie.

Karta pracy III – Dalia Grinkevičiūtė

Biogram

Dalia Grinkevičiūtė urodziła się w 1927 r. w Kownie. Spokojne życie dziewczyny przerwał wybuch II wojny światowej. W 1941 r. wraz z matką i bratem została zesłana przez Sowietów na Sybir. W 1949 r. udało jej się uciec i powrócić na Litwę. W 1950 r. została ponownie zatrzymana i więziona w głębi Związku Radzieckiego. W rodzinne strony powróciła w 1957 r. Pracowała jako lekarka i działała w opozycji do władz radzieckich, co było powodem jej prześladowań. Zmarła w 1987 r.

Twoje działanie

Zapoznaj się z fragmentami zapisków Dalii Grinkevičiūtė oraz informacjami dodatkowymi zawartymi na karcie pracy, a następnie odpowiedz na pytania:

1. Kim była autorka zapisków?
2. Jak wyglądała jej codzienność?
3. Jakim językiem opisuje swoje doświadczenia?
4. Dlaczego zapiski są cennym świadectwem przeszłości?
5. Gdybyś miał/miała przedstawić życie Dalii Grinkevičiūtė w czasie wojny w jednym obrazie lub symbolu, co by to było?

Czy wiesz że...

1 września 1939 r. Polska została zaatakowana przez Niemcy, a 17 września 1939 r. przez Związek Sowiecki. Wschodnie tereny kraju znalazły się pod okupacją sowiecką. 22 czerwca 1941 r. Niemcy zaatakowały swojego sojusznika – Związek Sowiecki. W wyniku agresji ziemie polskie znajdujące się pod okupacją sowiecką były stopniowo zajmowane przez oddziały niemieckie.

Fragmenty wspomnień:

Czuję, że kończy się pewien etap mojego życia. Kropka. Od teraz rozpocznie się następny, niejasny i przerażający. Obok leży dwudziestu czterech ludzi. Śpią? Kto wie, każdy pogrążony jest we własnych myślach, każdy pozostawił za plecami etap życia, który wczoraj się urwał. Każdy ma rodzinę, krewnych, bliskich i ukochanych. Teraz żegnają się z nimi w wyobraźni. Nagłe szarpnięcie wagonu. Z górnych prycz spadają przedmioty. Nikt nie śpi. Cisza. Ubieram się szybko – trzeba pożegnać się z Kownem. Wszyscy stoją przy oknach. To już koniec. Jeszcze jedno uderzenie i pociąg rusza. Widać wieże kościoła karmelitów, błyszczą złotem w promieniach słońca. Jest wpół do piątej rano. Kowno śpi. Skład sześćdziesięciu trzech wagonów płynie w ciszy, wioząc półtora tysiąca Litwinów w nieznana dal, w nieznane życie. Wszyscy mamy łzy w oczach [...].

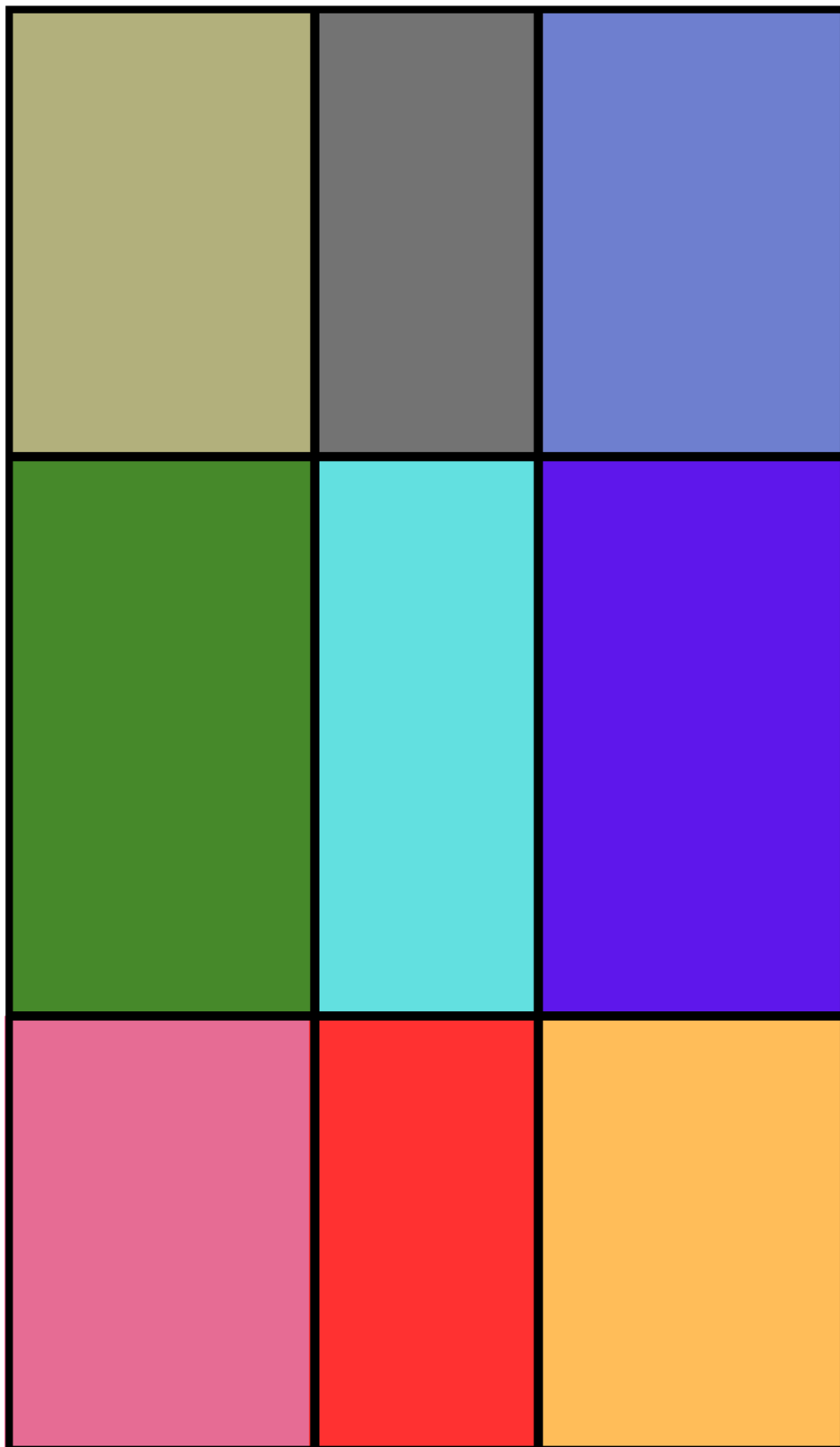
Czujemy, że zbliża się zima. Naczelnictwo spieszy się z budową i ratowaniem belek, ponieważ na brzegach pojawił się już lód, a w tundrze zaczyna sypać śnieg. Wyciągamy belki z wody na brzeg. Woda jest lodowata. Przemoczone ubrania sztywnieją, rękawice twardnieją na kość. Pracujemy bez odpoczynku, ponieważ gdy się zatrzymujemy, natychmiast drętwiejemy z zimna [...].

1 grudnia otworzyli siedmioklasową szkołę. Wstępuję do siódmej klasy. Żeby zarobić na chleb, ciągnę belki do południa, tylko cztery godziny, a o dwunastej jakby rodzę się na nowo. Wszyscy idą na obiad, ja również zrzucam linę, wlokę swoje olbrzymie workowe nogi do baraku, posilam się, biorę teczkę, kałamarz Krikstanisa i biegnę do szkoły. Szkoła to dwa niewielkie domki zakopane w śniegu [...].

Dziś mam urodziny. Skończyliśmy ciągnąć belki i naczelnictwo zakładu dało pierwszy wolny dzień na odpoczynek. Siedzimy wszyscy wokół piecyka, przemoczeni do ostatniej nitki. Od wczorajszego wieczoru leje ulewny deszcz. Jak zimą przez sufit niosło śnieg, tak teraz bez przerwy leje się woda. Łachmany, tak zwana pościel, wręcz pływają na pryczach. Na podłodze woda kołysze się powyżej kostek. Zawsze się cieszyłam, że moje urodziny przypadają w najpiękniejszej porze roku – 28 maja [...].

Mapa emocji

Na podstawie przeczytanych fragmentów zapisków zastanów się, jakie emocje towarzyszyły bohaterkom opisywanych sytuacji. Następnie wypisz je na pustych polach mapy emocji. Uzasadnij krótko swój wybór, przytaczając konkretny fragment tekstu.

Miejsce na notatki